

Umeå kommuns yttrande över betänkande av 2014 års demokratiutredning – delaktighet och jämlikt inflytande

Sammanfattning

Utredningen har belyst många av de utmaningar Sveriges demokratiska system står inför. Framst sätts fokus på delaktighet i beslutsfattande för gemene man. Många av förslagen riktar sig till kommunerna, då den kommunala demokratin står närmast medborgarna i deras dagliga liv. Utredningen har inte resulterat i så många lagändringsförslag utan måste främst ses som rekommendationer. Många av förslagen riktar också sig till de politiska partierna. Umeå kommun har inte i nedanstående svar berört dessa utan koncentrerat sig på det som påverkar kommunen.

3 Om delaktighet och jämlikt inflytande

Umeå kommun är positiv till förslaget om att ersätta det rådande målet* för demokratipolitiken med: ”En hållbar demokrati som kännetecknas av delaktighet och jämlikt inflytande. Målsättningen med en hållbar demokrati uppnås genom specifika delmål”.

Än viktigare för det jämlika inflytandet i samhället är förslaget om att tillsätta en maktutredning som ska sammanställa kunskap om hur maktförhållandena i det svenska samhället har förändrats, och hur de kan komma att förändras. Makt är av central betydelse för demokratifrågor och bör därför utredas, diskuteras och analyseras.

**Rådande mål, som beslutats genom 2008 års budgetproposition: ”En levande demokrati där individens möjligheter till inflytande förstärks”.*

8. Förtroendevaldas villkor

Umeå kommun tillstyrker de delar av förslaget som gäller möjligheten till frånvaro från uppdrag som förtroendevald på grund av föräldra- eller sjukledighet. Detta är bra och viktiga förslag för att få fler (särskilt kvinnor) att engagera sig politiskt. Umeå kommun tillstyrker också att en ledamot som upphört att vara valbar kan få sitta kvar resten av mandatperioden, efter beslut i fullmäktige.

Umeå kommun ställer sig också positiv till den föreslagna målsättningsparagrafen i kommunallagen att kommunerna har ett ansvar för verka för att de förtroendevalda ska kunna fullgöra sina uppdrag under trygga och säkra former.

9 Den lokala politikens organisering

Utredningen anser att makten i den lokala politiken flyttats från fullmäktige och fritidspolitikerna till styrelser/nämnder och heltidspolitiker, och att utövningen av makten till stor del utövas utanför de formella institutionerna. Utredningens förslag är ett försök att vitalisera den kommunala demokratin bland annat genom att förstärka fullmäktiges roll. Det skulle enligt kommunen vara önskvärt, men ofta talar kostnadsaspekten och en önskan om effektivitet för att besluten ska fattas relativt snabbt, vilket gör att trögheten i det demokratiska systemet ofta går i otakt med samhällets krav på de lokala beslutsfattarna.

Den lagändring som föreslås, nämligen att fullmäktiges presidium får besluta om att hålla allmänpolitiska debatter, har Umeå kommun inget att invända mot.

I övrigt anser utredningen att fullmäktige bör ha tillräckliga befogenheter att granska och utkräva ansvar, och att fullmäktige kan uppjobba en praxis för den interna granskningen av maktutövningen. Umeå kommun anser att fullmäktige även idag har den makten genom revisionen och möjligheterna till nekande av ansvarsfrihet samt att de enskilda ledamöterna har möjlighet att lyfta ärenden som ifrågasätter nämndernas verksamheter. Någon ändring av lagstiftningen har heller inte föreslagits. Övriga förslag från utredningen i denna fråga bör behandlas av de politiska partierna.

11 Medborgardialog och samråd i kommuner och landsting

Umeå kommun stöder utredningens förslag om att det ska framgå av kommunallagen att fullmäktige ska verka för att medlemmarna, d.v.s. folkbokförda i kommunen samt juridiska personer som äger fast egendom i kommunen, har förutsättningar att delta och framföra sina synpunkter inför beslut. Utredningen föreslår att det är fullmäktige som beslutar om vilka beslut som ska beredas med ett medborgerligt deltagande, hur medlemmarna kan delta samt var i processen detta sker. För att undvika laglighetsprövning grundat på bristfälligt samråd är det viktigt att fullmäktige är tydlig i sin formulering av förutsättningarna för delaktighet.

Umeå kommun ser också positivt på förslagen om

- att digital teknik bör användas i så stor utsträckning som möjligt (vilket en mycket stor majoritet av allmänheten önskat i den undersökning som återges i betänkandet)
- att resultaten av medborgardialogerna ska återkopplas till dem som har deltagit och berörs

12 Det förstärkta folkinitiativet

Umeå kommun ställer sig bakom förslaget om att personer bakom ett folkinitiativ inte ska behöva uppge egenhändiga namnteckningar, utan att detta ska göras över internet med hjälp av e-legitimation. Förutom ökad rättssäkerhet innebär ordningen en mindre resurskrävande hantering för kommuner och landsting, genom förslaget om att undertecknandet görs på en nyinrättad nationell webbplats.

En viktig kommentar i betänkandet är att de politiska partierna före en folkomröstning bör klargöra vad som enligt dem krävs för att utslaget i folkomröstningen ska respekteras.

13 Medborgarförslag och folkmotion

Umeå kommun delar utredningens slutsats om att medborgarförslag har gett begränsade demokratieffekter. Att verktyget främst har använts som en förslagslåda eller en synpunktshantering för vardagsnära frågor, att de fåtal personer som lämnar förslag är inte representativa samt att behandlingen av medborgarförslag tar mycket tid och resurser i anspråk, var också argument i Umeå kommunfullmäktige vid beslutet 2015 om att avskaffa medborgarförslag (efter sex år med verktyget). Umeå kommun anser att det är värt att pröva det som utredningen föreslår, alltså folkmotion, som blir tvingande för alla kommuner och landsting. Eftersom en folkmotion måste stödjas av minst en procent av de folkbokförda avspeglar den en opinion i motsats till ett medborgarförslag. Att samma regelverk gäller alla oavsett var i Sverige man bor skapar igenkänning för människor som flyttar till en annan kommun.

Positivt är att undertecknandet av folkmotionen kan göras genom namninsamling över internet och användandet av den ovan nämnda nationella webbportalen.

14 Ungas delaktighet och inflytande

Utredningen föreslår ett antal åtgärder för att öka de ungas delaktighet och inflytande i den politiska beslutsprocessen, samt att fullmäktige ska verka för att även de ungas perspektiv kommer till uttryck i beslutsprocesserna. Umeå kommun har en ung befolkning och anser att de unga självklart ska vara med och påverka. Det gäller för kommunerna att hitta former för detta, så att arbetet kan bedrivas med kontinuitet och ett representativt deltagande.

Betänkandet föreslår en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år för kommunfullmäktige valen 2018 och 2022. Umeå kommun har inget att invända mot detta, då det är upp till varje kommun att ansöka om att genomföra en sådan förändring.

Andra förslag i betänkandet:

- Unga bjuds in till att medverka i politiska beslutsprocesser genom t.ex. ungdomsråd som anpassas efter de ungas möjligheter att delta. Umeå kommun har tidigare haft ungdomsråd, tyvärr finns ett problem med att upprätthålla dessa på grund av att omsättningen av representanter är stort och att det är svårt att garantera representativiteten i råden. Umeå kommun ställer sig dock positiv till att ta in unga i beslutsprocesserna och har i nuläget valt att göra det inom vissa intresseområden, exempelvis fritidsverksamheterna. Andra former för inflytande bör prövas och utvecklas utifrån de ungas förutsättningar främst i frågor som rör dem.
- Kommunerna bör anta ett regelverk för hur ungas perspektiv ska tillgodoses i beslutsprocesserna liksom en policy eller handlingsplan för den lokala ungdomspolitik. Umeå kommun har inget direkt att invända mot förslaget, men då det anförs i ett antal utredningar och regelverk att kommunerna ska anta policys och program för ett antal olika områden, riskerar det att resultera i ett oöverskådligt internt regelverk utan helhetssyn och som kanske i alla delar över tid inte går i takt. Detta skulle inte i längden gynna demokratin.
- Det är viktigt att ge unga verktyg för delaktighet. Skolan är en väg in i detta som bör utnyttjas, vilket utredningen också föreslår.

15 Delaktighet och inflytande för personer med funktionsnedsättning

Klarlagt är att personer med funktionsnedsättning ofta känner sig mindre delaktiga i samhället och demokratiarbete och är underrepresenterade i folkvalda församlingar. Umeå kommun har ett funktionshinderåd med antagna reglementen, vilket haft goda effekter avseende demokratisk delaktighet och inflytande för personer med funktionsnedsättning.

Utredningens enda förslag inom området är att demokratisk delaktighet för personer med funktionsnedsättning blir ett eget mål i den funktionshinderstrategi som börjar gälla 2017. Genom att mäta, granska och värdera tillgänglighetsarbetet synliggörs utvecklingen inom detta område, vilket Umeå kommun anser är positivt.